

**Розвиток підприємництва у наданні міжнародних транспортних
послуг**

Лаврик Іван Федорович

кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту,
Національний транспортний університет, Київ, Україна, 01010, м. Київ, 1. вул.
М. Омеляновича-Павленка, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5384-3840>

Дяченко Тетяна Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту,
Національний транспортний університет, Київ, Україна, 01010, м. Київ, 1. вул.
М. Омеляновича-Павленка, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3774-2396>

Порфіренко Володимир Іванович

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту,
Національний транспортний університет, Київ, Україна, 01010, м. Київ, 1. вул.
М. Омеляновича-Павленка, ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0329-6217>

Артемчук Валентина Олександрівна

старший викладач кафедри менеджменту, Національний транспортний
університет, Київ, Україна, 01010, м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка,
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7326-1373>

Парохненко Олексій Сергійович

старший викладач кафедри менеджменту, Національний транспортний
університет, Київ, Україна, 01010, м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка,

Прийнято: 16.01.2025 | Опубліковано: 29.01.2025

Анотація. У статті досліджуються основні проблеми, перспективи та можливості розвитку підприємництва у сфері міжнародних транспортних послуг в Україні, зокрема в умовах сучасних економічних викликів та війни. Використано різноманітні наукові методи, такі як статистичний аналіз, порівняльний метод та системний підхід, для оцінки змін у логістичних потоках, тарифах та інфраструктурі. Результати свідчать про значний потенціал ринку міжнародних перевезень в Україні, але також вказують на численні виклики, які потребують комплексного вирішення. **Метою** дослідження є формування перспективи та можливості розвитку підприємництва у сфері міжнародних транспортних послуг, враховуючи сучасні виклики та зміни в економічному середовищі України. Для дослідження проблематики статті використовувались наукові **методи: статистичний аналіз:** для оцінки змін у логістичних потоках, тарифах та інфраструктурі; **порівняльний метод:** для аналізу впливу євроінтеграції та війни на транспортний сектор; **системний підхід:** для формування рекомендацій з урахуванням комплексності проблем.

Результати та висновки. Дослідження виявило кілька ключових аспектів, які стримують розвиток підприємництва у сфері міжнародних транспортних послуг:

1. Визначено основні бар'єри розвитку, такі як низький технічний рівень автопарку, митні бар'єри, недостатня інфраструктура та конкуренція з боку іноземних перевізників.
2. Досліджено, як війна призвела до змін у логістичних маршрутах, підвищення витрат та втрати експортних можливостей.
3. Підкреслено важливість впровадження інновацій, зокрема цифрових платформ, та інтеграції екологічних стандартів для підвищення конкурентоспроможності.

Проте, попри ці виклики, підприємства мають можливості для адаптації через впровадження нових технологій, співпрацю з міжнародними партнерами та державну підтримку.

Висновки. *Розвиток підприємництва у наданні міжнародних транспортних послуг в Україні потребує комплексного підходу, що включає модернізацію інфраструктури, оновлення технічного парку, удосконалення митної політики та підвищення конкурентоспроможності. Важливо також враховувати екологічні аспекти та впроваджувати інноваційні рішення для забезпечення стійкості галузі в умовах глобальних змін.*

Ключові слова: *міжнародні транспортні послуги, підприємництво, інфраструктура, управління, менеджмент, розвиток транспортної галузі*

Development of entrepreneurship in the provision of international transport services

Ivan Lavryk

PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Management, National Transport University, Kyiv, Ukraine, 01010, Kyiv, 1 M. Omelyanovych-Pavlenko Street, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5384-3840>

Tetiana Diachenko

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, National Transport University, Kyiv, Ukraine, 01010, 1 Kyiv, M. Omelyanovych-Pavlenko Street, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3774-2396>

Volodymyr Porfirenko

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, National Transport University, Kyiv, Ukraine, 01010, 1 Kyiv, M. Omelyanovych-Pavlenko Street, ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0329-6217>

Valentyna Artemchuk

Senior Lecturer of the Department of Management, National Transport University,
Kyiv, Ukraine, 01010, Kyiv, M. Omelyanovicha-Pavlenko, ORCID
<https://orcid.org/0000-0001-7326-1373>

Oleksii Parokhnenko

Senior Lecturer, Department of Management, National Transport University, Kyiv,
Ukraine, 01010, Kyiv, M. Omelyanovicha-Pavlenko St., ORCID
<https://orcid.org/0000-0002-4369-4327>

Abstract. *The article examines the main problems, prospects and opportunities for the development of entrepreneurship in the field of international transport services in Ukraine, in particular in the context of modern economic challenges and war. Various scientific methods, such as statistical analysis, comparative method and systemic approach, were used to assess changes in logistics flows, tariffs and infrastructure. The results indicate a significant potential of the international transportation market in Ukraine, but also indicate numerous challenges that require a comprehensive solution. **The purpose** of the study is to form prospects and opportunities for the development of entrepreneurship in the field of international transport services, taking into account current challenges and changes in the economic environment of Ukraine. The following scientific **methods** were used to study the issues of the article: statistical analysis: to assess changes in logistics flows, tariffs and infrastructure; comparative method: to analyze the impact of European integration and war on the transport sector; systemic approach: to formulate recommendations taking into account the complexity of the problems.*

Results and conclusions. *The study identified several key aspects that hinder the development of entrepreneurship in the field of international transport services:*

1. The main barriers to development are identified, such as the low technical level of the fleet, customs barriers, insufficient infrastructure and competition from foreign carriers.

2. It is investigated how the war led to changes in logistics routes, increased costs and loss of export opportunities.

3. The importance of implementing innovations, in particular digital platforms, and integrating environmental standards to increase competitiveness is emphasized.

However, despite these challenges, enterprises have the opportunity to adapt through the introduction of new technologies, cooperation with international partners and state support.

Conclusions. The development of entrepreneurship in the provision of international transport services in Ukraine requires a comprehensive approach, including infrastructure modernization, updating the technical fleet, improving customs policy and increasing competitiveness. It is also important to take into account environmental aspects and implement innovative solutions to ensure the sustainability of the industry in the face of global changes.

Keywords: international transport services, entrepreneurship, infrastructure, governance, management, development of the transport industry

Постановка проблеми: Ринок міжнародних транспортних послуг в Україні демонструє значний потенціал для зростання, особливо у сфері автомобільного транспорту. Дослідження показують, що українські автоперевізники стикаються з численними викликами, такими як недостатня кількість та якість автопарку, а також необхідність постійного пошуку нових споживачів[1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитком підприємницькою діяльністю транспортних послуг в сучасних умовах цікавиться велика кількість науковців, а саме: Ось список прізвищ в алфавітному порядку: Безуглий А. [11], Белашов Є. [3], Бодак В. [4], Булік Ю. [4], Берестенко В. [7], Гайдай Г. [5], Гончар Т. [12], Городецький М. [5], Гречан А. [11], Грицина Л. [8], Гроза А. [11], Дубицький О. [4], Ільченко В. [5], Компанець К. [5, 11, 12], Куць Н. [4], Лисий В. [6], Медведєва А. [5], Петровська С. [5], Стебляк Д. [6], Харун О. [8], Висачило О. [12], Якайтис І. [1] та інші.

У статті "Стратегічні вектори розвитку міжнародних перевезень в Україні"[1] автор аналізує стан ринку міжнародних транспортних перевезень в Україні, підкреслюючи важливість приватних підприємств різного розміру. Встановлено, що великі компанії мають налагоджені маршрути, що спрощує міжнародну економічну діяльність, тоді як менші фірми стикаються з труднощами у пошуку клієнтів і недостатньою кількістю автопарку. Запропоновані методологічні засади для стійкого розвитку міжнародних перевезень включають формування системи регулюючих заходів, що підвищують ефективність автомобільного транспорту в конкурентному середовищі.

Белашов Є. В. [3] зазначає, що успішна реалізація євроінтеграційних планів вимагатиме модернізації інфраструктури та впровадження нових технологій у транспортній галузі.

Публікація "Проблеми та перспективи розвитку міжнародного ринку транспортних послуг"[4] розглядає ключові проблеми, з якими стикається український ринок міжнародних транспортних послуг, такі як корупція, недостатня інфраструктура та технічні бар'єри на кордонах. Автори також пропонують можливі шляхи вирішення цих проблем через покращення законодавства та розвиток співпраці з міжнародними партнерами.

У статті "Strategic Prospects for the Development of the Logistics Services Market in Ukraine" [5] обговорюються стратегічні перспективи розвитку ринку логістичних послуг в Україні, акцентуючи на важливості інтеграції нових технологій та інновацій у логістичні процеси для підвищення конкурентоспроможності українських компаній на міжнародному рівні.

У статті "Вплив війни на розвиток транспортного перевезення в Україні"[6] досліджується вплив війни на транспортний сектор, зокрема на міжнародні перевезення. Автори зазначають, що конфлікт призвів до значних змін у логістичних ланцюгах і підвищення витрат на перевезення, а також до необхідності адаптації підприємств до нових умов.

Стаття Берестенко Віктора [7] описує адаптацію логістичних компаній до умов війни, підкреслюючи важливість швидкої реакції на зміни в ринку та потребу в інноваціях для підтримки конкурентоспроможності.

Автори Харун О., Грицина Л.[8] аналізують зміни у міжнародних перевезеннях через призму війни, зазначаючи негативний вплив на обсяги перевезень та необхідність пошуку нових маршрутів і партнерів.

Аналіз публікацій свідчить про те, що український ринок міжнародних перевезень стикається з численними викликами, пов'язаними як із внутрішніми проблемами (недостатня інфраструктура, корупція), так і зовнішніми (війна). Проте існують також можливості для розвитку через адаптацію до європейських стандартів та впровадження нових технологій.

Важливою є роль держави у створенні сприятливого законодавчого середовища та підтримці підприємств у процесі інтеграції на міжнародний ринок.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На основі аналізу публікацій щодо розвитку підприємництва у наданні міжнародних транспортних послуг в Україні можна виділити кілька невирішених частин загальної проблеми, які потребують подальшого дослідження та вирішення, а саме: це шляхи розвитку підприємництва у наданні міжнародних транспортних послуг; нерозкритими залишаються питання формування стратегії розвитку підприємництва. Саме ці питання потребують удосконалення та подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головною цілю дослідження є визначення основні проблеми, перспективи та можливості розвитку підприємництва у сфері міжнародних транспортних послуг, враховуючи сучасні виклики та зміни в економічному середовищі України. На підставі поставленої цілі були визначені **завдання**:

1. Проаналізувати сучасний стан ринку міжнародних транспортних послуг в Україні.

2. Визначити ключові проблеми, які стримують розвиток підприємництва у цій сфері.
3. Дослідити вплив війни на транспортний сектор і логістичні процеси.
4. Розробити рекомендації щодо адаптації та інноваційного розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. Розвиток підприємництва у сфері надання міжнародних транспортних послуг є ключовим аспектом глобалізації та інтеграції економік. Це пов'язано зі зростанням попиту на перевезення вантажів і пасажирів, а також зі зростаючими вимогами до якості, швидкості та надійності транспортних послуг.

Розглядаючи довоєнний стан і переваги розташування України, можна виокремити головні аспекти. По-перше, країна знаходиться на перехресті світових торговельних шляхів Європи та Азії («Новий Шовковий Шлях»), Індії та Скандинавії. Це дає можливість відправляти вантажі в будь-яку точку світу за допомогою мультимодальних та інтермодальних перевезень, які можуть включати в себе перевалку вантажу в портах на борт судна, або ж використання безперевалочної доставки за допомогою паромного сполучення з Туреччиною, Болгарією та Закавказзям.

По-друге, Україна має розвинену залізничну мережу, яка активно використовується для переміщення значних партій товарів, а також важких промислових вантажів. Основні обсяги переміщуваних вантажів на залізниці формують видобувні, будівельні, металургійні підприємства, а також сільськогосподарський сектор, який в рівній мірі використовує і автомобільні перевезення. Залізниці забезпечують найнижчу ціну для доставки важких і об'ємних партій[5].

Війна в Україні, розпочата 24 лютого 2022 року, суттєво змінила всі аспекти економічного життя країни, зокрема і сферу міжнародних транспортних послуг. Конфлікт призвів до значних змін у логістичних ланцюгах, обмежив експортні можливості та викликав підвищення цін на логістичні послуги[6]

Блокування українських портів Росією призвело до втрати основного каналу для експорту сільськогосподарської продукції, що раніше становило близько 70% всього експорту[7]. Це створило серйозні проблеми для агропромислового комплексу, оскільки морський транспорт був ключовим для доставки товарів на міжнародні ринки.

Внаслідок війни тарифи на залізничні перевезення зросли на 70%, що негативно вплинуло на прибутковість агровиробників [7]. Крім того, збільшення черг на пунктах пропуску призвело до затримок у доставці вантажів, що спричинило додаткові фінансові втрати.

Підприємства були змушені шукати нові шляхи доставки товарів, зокрема через сусідні країни. Це вимагало адаптації до нових умов та співпраці з міжнародними партнерами.

Ринок міжнародних транспортних послуг в Україні демонструє значний потенціал для зростання, особливо у сфері автомобільного транспорту. Дослідження показують, що українські автоперевізники стикаються з численними викликами, такими як недостатня кількість та якість автопарку, а також необхідність постійного пошуку нових споживачів. В умовах євроінтеграції спостерігається зміна зовнішньоекономічного вектора, що вимагає адаптації логістичних схем і підходів до міжнародних перевезень[8]. Можемо виділити основні проблеми, що стримують розвиток міжнародних автомобільних перевезень (рис. 1)

З огляду на глобалізацію міжнародної торгівлі та зростання обсягів зовнішньої торгівлі, підприємства транспортної галузі мають можливість не лише адаптуватися до нових умов, але й активно розвиватися. Впровадження інновацій та удосконалення технологій можуть суттєво підвищити конкурентоспроможність українських автоперевізників на європейських ринках. Загалом, розвиток підприємництва у наданні міжнародних транспортних послуг в Україні потребує комплексного підходу, що включає законодавчі ініціативи, інвестиції в інфраструктуру та технології, а також активну співпрацю з міжнародними партнерами.

ПРОБЛЕМИ, ЩО СТРИМУЮТЬ РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Низький технічний рівень рухомого складу:
низький відсоток автомобілів типу Євро-4 та Євро-5, які є мінімально допустимими для в'їзду на територію Єврозони робить українських фірмперевізників неконкурентоспроможними на міжнародному ринку; на території України не виробляється і не буде вироблятися в найближчій перспективі конкурентоспроможних вантажних автомобілів

Непогодженість правових норм між державами-учасниками СНД, що ускладнює міжнародні перевезення.

Високе податкове навантаження перевізників:
українські автотранспортні підприємства є близько на 10% більше навантажені податками, ніж відповідні підприємства закордоном

Неефективна державна митна політика:
мінімальні витрати для перетину та здійснення митного оформлення і прикордонного контролю є рушійною силою як для приросту ВВП, так і розвитку експорту транспортних послуг. Але, митна політика країни не є спрямована на нові технології та використання модерного устаткування переходів та терміналів на митницях

Недостатня матеріально-технічна база та інвестиції для її вдосконалення.

Відсутність скоординованих заходів для ліквідації бар'єрів у міжнародному сполученні.

Конкуренція з боку іноземних перевізників, що негативно впливає на позиції українських компаній на міжнародному ринку

Рис. 1. Проблеми, що стримують розвиток міжнародних автомобільних перевезень

Джерело: сформовано авторами на основі джерел [9,10].

Тобто стає за необхідне створення ключові аспекти та напрями розвитку підприємництва у сфері надання транспортних послуг (табл. 1).

Табл. 1. Ключові аспекти та напрями розвитку підприємництва у сфері надання транспортних послуг

Попри виклики, українська транспортно-логістична система продемонструвала здатність до адаптації: В умовах війни підприємництво у сфері міжнародних транспортних послуг має потенціал для розвитку через:

Таким чином, хоча війна створила численні труднощі для розвитку міжнародних транспортних послуг в Україні, вона також відкрила нові можливості для адаптації та інновацій у цій сфері.

Основні аспекти розвитку підприємництва у сфері міжнародних транспортних послуг:

1. **Глобалізація ринку транспортних послуг.** Зростання міжнародної торгівлі та інтеграція ринків сприяють розвитку транспортної інфраструктури та створенню умов для підприємницької діяльності. Успішне підприємництво у цій сфері залежить від здатності компаній адаптуватися до різних економічних, правових і культурних середовищ.

2. **Технологічні інновації.** Використання інноваційних технологій, таких як GPS, системи моніторингу транспорту, автоматизація логістичних процесів, дозволяє оптимізувати транспортні операції та підвищити конкурентоспроможність підприємств.

3. **Екологічна складова.** Міжнародні стандарти вимагають екологічної відповідальності. Екологічна модернізація транспортних засобів та впровадження енергозберігаючих технологій створюють нові можливості для підприємців.

4. **Інтеграція цифрових рішень.** Використання платформ для онлайн-бронювання, цифрових маркетингових стратегій та електронного документообігу сприяє зростанню ефективності бізнесу.

5. **Державна підтримка.** Уряди багатьох країн сприяють розвитку міжнародного транспортного підприємництва через надання податкових пільг, фінансування інфраструктури та створення спеціальних економічних зон.

6. **Партнерства і співпраця.** Спільні підприємства, альянси та міжнародні асоціації стають важливими механізмами для обміну досвідом і зниження ризиків на міжнародному ринку.

7. Проблеми та виклики

- Конкуренція на глобальному рівні.
- Регуляторні бар'єри (митні, ліцензійні вимоги).
- Політичні та економічні ризики, пов'язані з міжнародними перевезеннями.
- Дефіцит кваліфікованого персоналу.

Висновок. Розвиток підприємництва у наданні міжнародних транспортних послуг вимагає комплексного підходу, що включає інновації, екологічність, цифровізацію та співпрацю. Це не лише сприяє підвищенню ефективності транспортної діяльності, але й зміцнює позиції підприємств на міжнародному ринку.

Доведено, що сучасний стан ринку характеризується значним потенціалом, особливо в автомобільному транспорті, але водночас супроводжується численними викликами та обмеженнями. Україна має унікальне географічне розташування на перехресті світових торговельних шляхів, що створює сприятливі умови для розвитку міжнародних транспортних послуг.

Війна, розпочата 24 лютого 2022 року, кардинально трансформувала логістичне середовище країни, спричинивши серйозні структурні зміни в транспортному секторі. Основними бар'єрами розвитку підприємництва визначено низький технічний рівень автопарку, недостатню інфраструктуру, корупційні схеми та жорстку конкуренцію з боку іноземних перевізників. Водночас, українські транспортні підприємства демонструють потенціал адаптивності через впровадження інноваційних технологій, цифрових платформ та активну співпрацю з міжнародними партнерами.

Тобто, перспективи розвитку пов'язані з комплексною модернізацією галузі є складним процесом який включає: оновленням технічного парку, впровадженням європейських стандартів, диджиталізацією логістичних процесів та посиленням екологічної компоненти. Держава має забезпечити сприятливе регуляторне середовище, підтримку вітчизняних перевізників та полегшення митних процедур.

Виходячи з цього стратегічними напрямками розвитку є інтеграція у європейський транспортний простір, впровадження мультимодальних перевезень, використання переваг географічного розташування України та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних транспортних підприємств на міжнародному ринку. Незважаючи на складні умови воєнного часу, галузь має значний потенціал для відновлення та динамічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Якайтис І. Б. Стратегічні вектори розвитку міжнародних перевезень в Україні DOI: 10.32702/2306 6814.2020.21—22.124 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/21-22_2020/23.pdf (date of access:05.01.2025).
2. Рішення про Основні напрями розвитку ринку міжнародних автотранспортних послуг URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_k22 (date of access:05.01.2025).
3. Белашов Є. В. Розвиток транспортного сектору економіки у контексті реалізації євроінтеграційних планів України URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-01/111Zapiska-vro-ntegrats-ya-transport-22.12-APU-40d10.pdf> (date of access:05.01.2025).
4. Дубицький О.С., Бодак В.І., Куць Н.Г., Булік Ю.В. Проблеми та перспективи розвитку міжнародного ринку транспортних послуг. *Центральноукраїнський науковий вісник. Технічні науки*, 2020, вип. 3(34) URL: [http://mapiea.kntu.kr.ua/pdf/3\(34\)/36.pdf](http://mapiea.kntu.kr.ua/pdf/3(34)/36.pdf) (date of access:05.01.2025).
5. Kompanets K., Ilchenko V., Petrovska S., Medvedieva A., Haidai H., Horodetsky M. Strategic Prospects for the Development of the Logistics Services Market in Ukraine. *Studies in Systems, Decision and Control.Intelligent Systems, Business, and Innovation Research*. 2024, 489, страницы 883–899 URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-36895-0_75(date of access:05.01.2025).
6. Лисий В. М., Стебляк Д. М. Вплив війни на розвиток транспортного перевезення в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного*

університету. Випуск 43. 2022. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/43_2022ua/18.pdf (date of access:05.01.2025).

7. [Берестенко](#) В. Як логістика адаптувалася до війни. *Економічна правда*. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2023/07/24/702529/> (date of access:05.01.2025).

8. Харун О., Грицина Л. Вплив війни на міжнародні транспортні перевезення України. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 324(6), 267-272. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-45>. <https://heralds.khmnu.edu.ua/index.php/heralds/article/view/312> (date of access:05.01.2025).

9. Розвиток транспортного сектору економіки у контексті реалізації євроінтеграційних планів України. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-01/111Zapiska-vro-ntegrats-ya-transport-22.12-APU-40d10.pdf> (date of access:05.01.2025).

10. Проблеми і перспективи міжнародної економічної діяльності вітчизняних автоперевізників в умовах євроінтеграції. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/konkyrs_stud/ES_19_20/robotu/2.pdf. (date of access:05.01.2025).

11. Компанець К. А., Гречан Алла Петрівна, Безуглий Артем О., Гроза Аліна М. (2020) Стратегічний розвиток та забезпечення конкурентоспроможності транспортних компаній в умовах цифрової оцифровки. *Міжнародний журнал менеджменту (IJM)* вип. 11, № 6, червень 2020 р., стор. 1124-1133, ідентифікатор статті: IJM_11_06_100 Доступно онлайн за адресою URL: <http://www.iaeme.com/IJM/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=6> ISSN Print: 0976-6502 та ISSN Online : 0976-6510 DOI: 10.34218 /IJM.11.6.2020.100 (date of access:05.01.2025).

12. Компанець К.А., Гончар Т.М., Висачило О.М. Формування компонентів мотивації персоналу в умовах інноваційних змін підприємств. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка*

і менеджмент» м. Одеса, Україна, №45. 2020 рік URL: [19.pdf](#) DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-45-17> (date of access: 05.01.2025).

13. Компанець К.А., Ложачевська О.М., Ільченко В.Ю., Ризиковий бар'єр в галузі міжнародного бізнесу. «Економіка та суспільство» - 2021. - Вип. 31. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/734> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-51>. (дата звернення: 15.01.2025).

14. Компанець К.А., Ільченко В.Ю., Городецький М.Я. Реалізація бізнес-моделі екологічного маркетингу в автотранспортних підприємствах. Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Серія «Економічні науки» : науковий журнал. 2021. № 2(75). С. 19-26. DOI : 10.33274/2079-4819-2021-75-2-19-26. (дата звернення: 15.01.2025).

15. Стащенко Ю.В., Гавриловський О.С. Сучасні тенденції розвитку глобального ринку транспортно-логістичних послуг. Економіка та суспільство. Вип. 39. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-87> (дата звернення: 05.01.2025).